

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för humaniora

Hedersrelaterat våld och förtryck - gentemot romska kvinnor

Vilka motiv och uttryck har våldet och förtrycket?

Karin Andersson

VT 2020

Uppsats, Grundnivå (högskoleexamen), 15 hp
Religionsvetenskap
Människa-kultur-religionsprogrammet
Religionsvetenskap med inriktning mot kultur och identitet 61 – 90, 30 hp

Handledare: Torkel Lindquist
Examinator: Olov Dahlin

ABSTRACT OCH NYCKELORD

Hedersproblematiken i samhället förknippas sällan med svenska minoritetsgrupper eller romska kvinnor. Kanske är det så att samhället måste se problematiken ur ett större perspektiv för att öka kunskapen och förståelsen hur problematiken motiverar och yttrar sig inom olika grupper. Syftet är att samla in forskningsmaterial kopplat till hedersrelaterat våld och förtryck och jämföra med det empiriska materialet hur motiven och uttrycket utspelar sig gentemot romska kvinnor. Genom kvalitativa semistrukturerade intervjuer med Rosita Grönfors från rom-och resande kvinnojouren i Sverige kommer empirin analyseras utifrån Bourdieus teori om hederskänsla och manlig dominans. Slutligen kommer länsstyrelsens beskrivning av det hedersrelaterade våldet och uttrycken jämföras med det insamlade empiriska materialet för att se skillnader och likheter i beskrivningen.

Nyckelord: *Heder, kultur, våld, förtryck, romer, symboliskt kapital, manlig dominans.*

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning	5
1.1. Problemformulering	5
1.2. Syfte och frågeställning	6
1.3. Avgränsningar & material.....	6
1.4. Etiska överväganden.....	6
2. Bakgrund	7
2.1. Romsk kultur & identitet i svensk historia	7
2.2. Diskriminering	8
2.3. Hederskultur	9
2.4. Underordnad mannen	10
2.5. Hedersrelaterat våld och förtryck	11
2.6. Familjeangelägenhet	11
3. Metod	12
4. Teoretiskt perspektiv	13
4.1. Symboliskt kapital	12
4.2. Hederskänslan.....	14
4.3. Manlig dominans.....	14
5. Resultat & analys	14
5.1. Intervjurespondentens kunskap och erfarenhet kring hedersproblematik gentemot romska kvinnor.	15
5.2. Psykiska våldet.....	15
5.3. Fysiska våldet.....	17
5.3.1. Blodshämnd.....	17
5.3.2. Urartat våld	18
5.4. Sociala våldet.....	19
5.4.1. Krismöten.....	19
5.5. Sexuella våldet.....	21
5.5.1. Äktenskap mot sin vilja.....	21
5.6. Ekonomiska våldet.....	23
6. Diskussion	24
6.1. Psykiska våldet.....	24
6.2. Fysiska våldet.....	25
6.3. Sociala våldet.....	25
6.4. Sexuella våldet.....	26
6.5. Ekonomiska våldet.....	26
7. Slutsatser	27

8. Avlutning & framtida forskning	27
9. Källhänvisning	29
10. Bilagor.....	32

Förord

Jag vill börja med att tacka Rosita Grönfors som tagit sig tiden att dela med sig av sin kunskap och erfarenhet kring ämnet. Under det samtal vi haft där Rositas kämpaglöd och engagemang lyser igenom för romska kvinnors rättigheter har inspirerat och gett mig kunskap jag inte tagit del av innan.

Jag vill även tacka min handledare Torkel Lindquist för den inspiration och vägledning han givit mig under arbetsprocessen samt för hans flexibilitet kring handledningsmötena.

1. INLEDNING

1.1. PROBLEMFÖRMULERING

På hemsidan Jämställda Minoriteter i Sverige även förkortat ”Jamis” beskriver -

Den romska kvinnans ställning i det romska och det svenska samhället har av tradition varit låg. Hennes roll har i modern tid främst bestått i att ta hand om hemmet. De har inte haft någon talan, det är den romske mannen som har haft ensamrätt till bestämmandet. Det har också inneburit att den romska kvinnan har haft dålig kontakt med majoritetssamhället och att hon har liten kunskap om vilka möjligheter och rättigheter hon har att delta i samhällsfrågor.

Denna text gav ännu ett skäl till att fördjupa mig i ämnet jag sedan en tid tillbaka begrundat, nämligen hedersrelaterat våld och förtryck gentemot romska kvinnor. Innebörden enligt Jamis är att kunna ge romska kvinnor möjligheten att få sin röst hörd i samhället samt i den romska kulturen de lever i. Patriarkala strukturer förekommer inom alla kulturer även om det skiljer sig i utförandeform, däremot finns det många kvinnor i Sverige som lever i starka patriarkala familjeförhållanden. I den västerländska kulturen skiljer sig normer och värderingar åt från den existerande hederskulturen som lutar sig

tillbaka på äldre traditioner som hindrar kvinnor från frigörelse på grund av underordningen av mannen (Schlytter & Linell, 2008).

Det här arbetet undersöker hur hedersrelaterade våld och förtryck motiveras och uttrycker sig gentemot romska kvinnor för att uppmärksamma kvinnornas nuvarande tillstånd i det svenska samhället.

1.2. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

Syftet med det här arbetet är att undersöka det hedersrelaterade våldet och förtryckets motiv och uttryck gentemot romska kvinnor i Sverige med hjälp av Pierre Bourdieus teori om hederskänsla och manlig dominans utifrån frågeställningen:

- Hur motiveras och uttrycker sig det hedersrelaterade våldet och förtrycket gentemot romska kvinnor i Sverige?

1.3. AVGRÄNSNINGAR & MATERIAL

Det här arbete avgränsar sig till heterosexuella kvinnor inom romsk kultur, därmed kommer utsattheten kring män, homo - och bisexuella eller hbtq personer med flera inte omskrivas. Anledningen grundar sig i att kvinnor i större utsträckning är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck (Helldén, Wrangel 2010). Avgränsningen till romsk kultur grundar sig i ett möte med länsstyrelsen, där intresset för hedersrelaterat våld och förtryck kopplat till romer är ett bristande forskning och kunskapsfält vilket gav upphov till uppsatsens ämne. På grund av bristande forskning och kunskap kring det valda ämnet använde jag mig av den forskning som finns kring hedersrelaterat våld och förtryck, där all forskning nödvändigtvis inte är kopplat till just romer. För att kunna föra ihop hedersrelaterat våld och förtryck till romska kvinnor har jag valt att vända mig till Sveriges enda rom- och resande kvinnojour som har arbetserfarenhet och kunskap gällande ämnet. Sedermera är denna uppsats riktad till romska kvinnor i Sverige i hopp om att kunna lyfta fram en viktig kvinnofråga.

1.4. Etiska överväganden

Innan kontakten med intervjurespondenten tog jag del av vetenskapsrådets (2002) grundläggande individskyddskrav som inkluderar informationskravet, samtyckeskravet, konfidentiellkravet och nyttjandekravet. Vid intervjuförfrågan delgavs

syftet och villkoren med arbetet samt möjligheten för intervjuarrespondenten att ta del av utkast och det färdiga arbetet. Den insamlade empirin har förvarats på ett sätt där ingen oberättigad har tillgång till materialet. Intervjurespondenten har själv rådfrågat att få använda sitt riktiga namn i arbetet vilket jag sedan fullföljt. Jag såg inget etiskt problem med att intervjua respondenten om hedersrelaterat våld och förtryck gentemot romska kvinnor eftersom det ingår i hennes arbete att dela med sig av kunskap och erfarenhet kring ämnet. Intervjufrågorna rörde intervjurespondentens erfarenhet och kunskap om det valde ämnet och uttrycken för olika former av hedersrelaterat våld och förtryck. I resultatet beskrivs händelser som intervjurespondenten upplevt och har erfarenhet av, dessa händelsen beskrivs i korthet för att möjligheten att koppla händelserna till en viss individ inte ska förekomma.

2. BAKGRUND

I bakgrunden kommer jag presentera information så att läsaren ska få bättre förståelse kring romernas historia i det svenska samhället och information kring begreppet heder samt de motiv och uttryck som kan förekomma inom hedersrelaterat våld och förtryck.

2.1. Romsk kultur & identitet i svensk historia

År 2000 erkände staten Sverige fem nationella minoriteter i landet. Sverige undertecknade och anslöt sig därmed till den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk och Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter. De fem erkända nationella minoriteterna i Sverige är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar, utifrån kriterierna:

- Grupp med uttalad samhörighet, som till antalet i förhållande till resten av befolkningen inte har en dominerande ställning.
- Religiös, språklig, traditionell och/eller kulturell särart.
- Historiska eller långvariga band med Sverige.
- Självidentifikation: den enskilde såväl som gruppen skall ha en vilja och strävan att behålla sin identitet (Regeringskansliet, 2007).

Utifrån Stockholms tankeböcker finner man en mindre grupp individer som mottogs i Stockholm år 1512, under denna tid benämns dem som egyptiska pilgrimer och tas väl om hand. Under 1600-talet införs en ny ordning om fast bosättning vilket kom att

påverka de individer som under denna tid benämns som ”tattare” och ”zigenare” (Palosuo, 2018). Enligt myndigheter beskrivs rörliga grupper skapa oordning i samhället och straffas med böter och utvisning, från den tidpunkten var otillåten rörelse och främlingskap associationernas med ”tattare och ”zigenare” (Ohlsson Al Fakir, Motesino, 2015). Enligt nationalencyklopedin beskrivs ordet ”tattare” som en nedsättande benämning på den etniska gruppen resande” (Hazell 2002). Ordet ”zigenare” beskrives som ”ett tidigare namn för folkgruppen romer” (Cederberg, Boye – Moller, Ronström 2010) enligt NE beskrivs romer i dag som en ”folkgrupp som utgör en etnisk minoritet i de länder där den lever” (Ibid).

Under 1800-talet kom benämningen ”tattare” och ”zigenare” att kategoriseras som lösdrivare och debatter kring skillnaden mellan dessa blev aktuell. Riksdagens skiljetecken beskrev ”zigenare” som en utdöende gruppering av rasrena utlänningar medan ”tattare” beskrevs som en blandras av ”zigensk” och svensk härkomst, invandrande romer kom senare att beskrivas som ”zigenare” av utländskt ursprung. Under riksdagsmotionen 1921 beskrevs ”tattare” som en del av den svenska gemenskapen med anledningen att dem sågs som en ”blandras” och kunde med hjälp av det assimileras i större utsträckning medan ”zigenare” kom att ses som ovälkomna i det svenska samhället (Westin, Wallengren, Dimiter-Taikon & Westin 2014). När en individ eller grupp befinner sig i ett nytt land kan den egna identiteten byggande på bland annat religion och kultur, social status eller kön utmanas med en tillgiven gruppidentitet: majoritet eller minoritet med tillkommande egenskaper skapad av omgivningen eller i minoritets fall - majoritetssamhället (Göndör 2019).

Enligt Montesoni (2010) beställde socialstyrelsen år 1942 en genomgående undersökning med hjälp av rasbiologiska institutet för att definiera ”tattarnas” ursprung och gruppstillhörighet. De ansågs som mindre primitiva än ”zigenare” trots deras benägenhet för vagabondlivet med visst utmärkande utseende och asocialt mönster. Undersökningen av ”zigenare” definierades som invandrare med ett nomadiskt irrationellt föredöme. De romer som benämndes som ”tattare” och levtt i Sverige under en längre tid kom 1956 att beskrivas som ”svenska zigenare” utan medborgarskap medan romerna som benämndes som ”zigenare” fortsatt ansågs vara utlänningar oberoende av den tid det levtt i det svenska samhället (Ibid, 2010). Det synsättet gällde även den romskinvandrande arbetskraften från Finland. Under denna tid var även romska flyktingar runt om i Europa överrepresenterade i anseende till att inget land ville ta emot dem. Under 1970 – talet kom kategoriseringen gällande romer ännu en gång

förändras, det finska invandrarna som levde i Sverige kom nu att ses som ”finska zigenare” och det romer som flytt inom Europas gränser kom att ses som ”utomnordiska zigenare” samt ”svenska zigenare” och ”utländska zigenare” (Westin et.al 2014).

2.2. Diskriminering

Det egenskaper som myndigheterna gav romerna under 1800-talet var fattiga lösdrivare med ett moraliskt förfall och stora svårigheter att följa det svenska lagarna. Även om de romer som benämndes som ”tattare” sågs som mer integrerade i samhället identifierades dem som en specifik grupp i behov av hjälp från staten (Motesino, 2010). ”Tattare” fick under denna tid bära alla negativa egenskaper gällande deras rörlighet och det svenska samhället såg ingen möjlighet att omvandla dem till laglydig arbetskraft. Den negativa synen av romer gav upphov till sterilisering av rashygieniska skäl för att reducera antalet romer och på så vis förbättra kvalitén i det svenska samhället (Westin et.al 2014). Den diskriminering som romer har utsatts för i det svenska samhället kom sedan att beskrivas som ”antiziganism”, beteckningen lyder:

Antiziganism är en bestående latent struktur av föreställningar fientliga mot romer som kollektiv, vilka på det individuella planet manifesteras som attityder och i kulturen som myter, ideologi, folkliga traditioner och bildspråk, och i handlingar – social eller legal diskriminering, politisk mobilisering mot romerna, och kollektivt eller statligt våld – vilket resulterar i och/eller syftar till att fjärma, driva bort eller tillintetgöra romer just för att de är romer. (regeringen.se)

Minoriteters position i ett samhälle inte har möjlighet att utmana majoritetssamhällets normer, en del av det ligger i minoritetsarvet motsvarande två majoritetskulturer som möts. Minoriteter förhåller sig annorlunda till ett majoritetssamhälle delvis på grund av rädslan av konsekvenserna av att utmana normerna men även diskriminering. Minoritetsarvet för med sig lättheten att integrera i ett majoritetssamhälle eller medvetet försöka leva under radarn om livssynen eller levnadsförhållandena inte stämmer överens med majoritetsnormerna (Göndör 2019).

2.3. Hederskultur

Hederskultur kan förknippas med en släktbaserad gruppering där familjen är grundstapeln som de enskilda individerna vilar på. Familj-/släktskapet är utformad med

tydliga hieratiska, patriarkala strukturer och roller där ålder och kön påverkar statusen. De äldre är överordnade det yngre och det manliga är överordnat det kvinnliga. Familjens status utgår från tankesättet kring heder och att behålla heder för ett positivt anseende utåt och inom den släktbaserade gruppen (Eriksson, Yourstone, Westerberg 2015).

Inom hederskulturen beskrivs ofta ett gruppbaserat samhälle, där en svag statsbildning kan leda till att gemenskapen behövs för att överleva och inge trygghet. Det svenska samhället kan beskrivas som individualiserat vilket tyder på att individen har friheten och möjligheten att själv konstruera sitt liv inom säkra förhållanden därmed att staten tillgodoser individen med trygghet och säkerhet för att möjliggöra det och ge hjälp vid behov (ibid).

I hederskulturen så är begreppet heder betydelsefullt och står för bland annat respekt, ära, anseende och acceptans med den status som tillgås individen inom familjen. Eftersom individerna inte ses som enskilda utan är starkt sammanlänkade så är gemenskapen starkt beroende av att alla handlar efter ett förväntat beteende. För att upprätthålla hedern, delvis genom att bevara ett bra rykte för sig själv och resterande familj-/släktmedlemmar uppnås social status i ett samhälle där staten inte kan tillgodose ett tillförlitligt och betryggande system (Helldén, Wrangel 2010).

För att hederskulturen ska kunna existera krävs det ett normbeteende som kan leva vidare. Inom normen finns det ett vinnande eller förlorande koncept vilket medför skyldigheter och rättigheter samt respekt för dem som följer dessa utstakade normer. Om skyldigheterna kompromissas betyder det nödvändigtvis inte att hedern går förlorad, familjen eller individen kan återfå heder via utfrysning, ökad kontroll eller bestraffning. Hederskultur beskrivs och andra sidan som icke statisk vilket tyder på att begreppet heder och dess uttryck varierar beroende på tid, plats, religiösa eller kulturella föreställningar är aktuella (Eriksson, Yourstone, Westerberg 2015).

2.4. Underordnad mannen

Inom hederskulturen är det männen som besitter hedern medan kvinnornas roll är att bära hedern inom partner-/familjrelationer. Kvinnan förstärker hedern genom att ingå avhållsamhet och skydda sin sexualitet samt inneha kvaliteter som ärbara. Mannen förstärker hedern genom god ekonomi, generositet och pålitlighet samt respekten av sin familj och kvinnans handlingar (Eriksson, Yourstone, Westerberg 2015).

Kvinnans kan inneha viss heder genom hennes kvaliteter och utförandet av kvinnliga uppgifter inom hushåll och barn, dock ses mannens heder som beaktansvärd och ligger till störst del på kvinnans sexualitet och förfarande. Utifrån mannens dominans och bärandet av hedern är kontrollen över den kvinnliga sexualiteten viktig eftersom kvinnan kan, genom sitt beteende vanhedra mannen och familjen-/släkten (Helldén, Wrangel 2010).

Enligt Grutzky och Åberg (2013 s. 28) beskrivs fyra normer inom hederskultur som inte ses som förhandlingsbara:

- Individens agerande påverkar hela familjens anseende.
- Individens intressen är underordnade familjens intressen.
- Individens sexualitet är en angelägenhet för familjen.
- Sexuella relationer får bara finnas mellan man och kvinna inom äktenskap.

Dessa punkter beskriver icke förhandlingsbara normer som kvinnan får bära samt upphävdandet kring sin egen sexualitet (ibid).

2.5. Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck kan manifesteras på fem olika sätt utifrån länsstyrelsen hemsida hedersförtryck (Länsstyrelsen Östergötland 2019): psykiskt, fysiskt, socialt, sexuellt och ekonomiskt. Det psykiska våldet kan komma till uttryck genom skuld och skambeläggning samt kränkningar. Socialt sätt kan individen som blir utsatt ha sociala restriktioner gällande umgänge och andra sociala sammanhang vilket kan leda till förföljelse eller isolation. Det fysiska våldet eller hot om fysiskt våld kan komma till uttryck då det psykiska förtrycket inte anses fungera och det fysiska våldet används som bestraffning. Det fysiska våldet kan handla om allt från slag till att begå hedersmord eller påtvingat självmord. Det sexuella våldet kan ta sig i uttryck på flera sätt, det kan handla om att inte ha rätt till sin sexualitet eller att tvingas ingå äktenskap mot sin vilja samt sexuella handlingar utan samtycke. Flickor och kvinnor kan även utsättas för ekonomiskt våld, där dem bland annat kan nekas utbildning, arbete och egen ekonomi. (Ibid).

2.6. Familjeangelägenhet

Det som utmärker hedersrelaterat våld och förtryck är bland annat antalet gärningspersoner, beskrivs även som kollektivet och involverar delvis familj och-/eller släkt. Inom kollektivet kan man även finna en lojalitet och respekt för det handlingar

som utförs utifrån ett hedersrelaterat syfte för att återfå eller rädda hedern. Efter det brottsliga handlingar som utförs finns det vanligtvis lite eller ingen ånger hos gärningspersonerna eftersom det ses som en legitim och ofta oundkomlig handling (Helldén, Wrangel 2010).

Den kontrollen och bestraffningen som utövas kan ses som en varningssignal efter att begått normbrott eller olydnad, det kan sedan komma att förvärras gradvis beroende på den utsattes vidare beteende och handlingar. Eftersom hedern är den centrala delen i kollektivet ses inte det hedersrelaterade våldet och förtrycket nödvändigtvis som ett problem, utan i stället som en nödvändig lösning. Det som även utmärker hedersrelaterat våld och förtryck är att brotten som begås ofta är genomtänkta och planerade. Det brottshandlingar som den enskilda individen i ett svenskt majoritetssamhälle ser som socialt oacceptabelt och omoraliskt kan ses som socialt acceptabelt av ett kollektiv med konsekventa hedersnormer. Mannen har rättigheten att utifrån rådande omständigheter utföra brottsliga handlingar där kvinnan har högst risk att utsättas (Linell, Schlytter 2008)

3. METOD

Under den här rubriken kommer jag att beskriva arbetsprocessen samt redovisa den metod som ligger till grund för uppsatsen. Förförståelse och de problem som uppkommit under arbetsprocessen kommer även omskrivas.

Eftersom syftet med mitt arbete är att undersöka motiven och uttrycken kring hedersrelaterat våld och förtryck gentemot romska kvinnor använde jag mig av en kvalitativ undersökningsmetod med semistrukturerade intervjuer. Semistrukturerad intervjumetod gör det möjligt att skriva ner det viktigaste punkterna i frågeformuläret för att sedan ställa relevanta följdfrågor för att få en djupare förståelse för intervjupersonernas relation till ämnet samt utvecklandet av deras tankegångar (May, 2001) Intervjuerna sker genom inspelade telefonsamtal eftersom det geografiska avståndet är för stort och då jag valt att intervjua vid fler tillfällen. Anledningen till ett flertal intervjuer med samma respondent grundar sig i att jag ska kunna lyssna och reflektera över informationen för att sedan kunna återkomma med ytterligare följdfrågor som kan vara intressanta för undersökningen. Det ger även respondenten möjligheten att reflektera över det som sagts och tillägga ny information som respondenten anser vara till nytta (Kvale, 2009). Det problem som uppstått inom arbetets process är den tillsynes

bristande forskningen och kunskapen kring hedersrelaterat våld och förtryck (Helldén, Wrangel 2010) speciellt gentemot romska kvinnor vilket lett till svårigheter att samla in en större mängd material. Trots bristen inom forskningen, som jag sedan innan gjort mig införstådd med så kommer stor vikt läggas vid intervjurespondentens erfarenheter och kunskap för att belysa problematiken kring hedersrelaterat våld och förtryck gentemot romska kvinnor. Informationen utifrån intervjurespondenten kopplat till forskningsmaterialet kommer sedan sammanföras och jämföras för att analysera resultatet med hjälp av Bourdieus teori om hederskänsla och manlig dominans.

4. TEORETISKA PERSPEKTIV

Det teoretiska perspektivet jag valt att använda mig av är Pierre Bourdieus teori gällande hederskänslan. Valet av denna teori grundar sig i Bourdieus synsätt kring hur heder uppstår och ger uttryck för bland individer där heder beskrivs som ett viktigt förhållningssätt. Kopplat till detta kommer jag även använda mig av Bourdieus teori om manlig dominans och patriarkala strukturer. Innan beskrivningen om hederskänslan och den manliga dominansen kommer jag redogöra kort för Bourdieus syn på symboliskt kapital som kan ge en bättre förståelse för det teoretiska perspektivet.

4.1. Symboliskt kapital

Symboliskt kapital avser olika egenskaper där socialt, kulturellt eller ekonomiskt kapital bildar en symbolisk effekt i samband med att en större grupp individer erkänner det som något värdefullt. Det är endast möjligt utifrån individernas varseblivning och de värdekategorier som uppfattas värdefullt och kan erkännas (Bourdieu 1995).

Enligt Bourdieu (1995 s.154) beskrivs det som en mystisk kraft som utövas utan fysisk kontakt men ändå har ett stort inflytande över individerna. Värdet av egenskaperna skiljer sig åt beroende på det sociala strukturerna och sammanhangen som är aktuella (ibid). Det symboliska kapitalet är starkt bundet till grupperingar i form av släkter, klaner eller stammar och används för att bevara eller öka kapitalet. Olika sätt för att skapa eller öka ett symboliskt kapital som enskild individ är att binda sig till en grupp som innehar kapital genom exempelvis giftermål eller vänskap. Det olika grupperingarna innehar en gemensam föreställning om vilka handlingar och beteenden som är aktningsvärda och vanhedrande med grund i ryktbarheten och hederskänslan (ibid).

4.2. Hederskänslan

Den studie som Bourdieu gjorde om hederskänslan i Kabyl under 1959 kom att bli en av hans största, även om denna studie utgår från Kabylerna så ser jag teorin som relevant på grund av de aspekter som Bourdieu beskriver kan sammankopplas med hederskänslan inom de flesta hederskulturer och därmed min undersökning (Bourdieu 1994). Hederskänslan bygger på två begrepp och beskrivs *nif* och *hurma*, traditionella värden och en hederskod som har inverkan på individernas förhållningssätt till relationer såsom familj, släkt och vänskaper (ibid). *Nif* beskrivs som det högra heliga och är kopplad till mannen, mannens plikt är utifrån detta att värna och upprätthålla hedern. *Hurma* beskrivs som den vänstra heliga och är kopplad till kvinnan och beskriver allt som är haram, förklaringsvis det som är tabu (ibid). Motsättningen med det högra och vänstra heliga beskriver det manliga och det kvinnliga, där mannen betraktas som god, produktiv och beskyddande. Kvinnan betraktas däremot som oren och vanhederlig vilket gör att grupper som har mycket *hurma* är extremt sårbara utåt sett. Det är endast *nif* (mannen) som kan skydda *hurma* (kvinnan) från skadlig inverkan på hedern (ibid).

Utifrån begreppen är kvinnans plats är i det hemliga och avskärmad medan mannens plats är i det offentliga. Då kvinnan är helig för mannen är det viktigt att intimiteten kring kvinnan erhålls efter heders krav där kropp och sexualitet är tabubelagt (ibid). Hederskänslan hjälper mannen att vaka över kvinnan, där kvinnans roll är att uppföra sig och inte förneka sin mans krav inför honom eller främlingar eftersom kvinnans vanheder går ut över mannens familj, släkt och skadar ryktbarheten (ibid). Om vanheder sker är det mannens skyldighet att återinföra hedern för att inte dra mer skam över sig själv eller sin närmaste omgivning. Kvinnans skyldighet är utifrån det krav som ställs upprätthålla ett anständigt anseende. Kvinnan själv innehar inte heder utom den som hennes man eller far innehar vilket gör kvinnan till underordnad (ibid).

4.3. Manlig dominans

Bourdieu (1999 s. 55) ifrågasätter relationen mellan könen och den konstanta sexuella ordningen samt hur den etablerade ordningen ser mansdominansen som naturligt. Mansdominans är ett praktexempel av doxans paradox med andra ord ett resultat av symboliskt våld. Det symboliska våldet är något som uttryckligen inte syns och kommer inte förändras om den etablerade ordningen inte kan utläsa det (ibid). Det manliga och kvinnliga könet är motsättningar som liknas i deras skillnader exempelvis hög/låg och

torr/fuktig där det urskiljer varandra tillräckligt för att understödjas tanken om en universell skillnad som ter sig naturlig och därmed blir oundvikligt (ibid).

Den manliga dominansen legitimeras vilket i sin tur gör att den inte behöver rättfärdigas och förändring kan endast ske genom politiska handlingar med hänsyn för det motsättningar dominansförhållandets effekt har genom att strukturera ordningar där inte bara det manliga reproduceras (ibid).

5. RESULTAT & ANALYS

Resultatet kommer inledas med en kort beskrivning av intervjurespondentens kunskap och erfarenhet gällande romska kvinnors livssituation. Sedermera kommer jag utifrån den tidigare forskningen och teorin analysera det empiriska materialet.

Jag har valt att redovisa resultatet utifrån länsstyrelsen hemsida [hedersförtryck.se](https://www.hedersfortryck.se) (Länsstyrelsen Östergötland 2019). Utifrån denna hemsida beskrivs fem punkter om det hedersrelaterade våldets motiv och uttryck:

- Psykiskt
- Fysiskt
- Socialt
- Sexuellt
- Ekonomiskt

Under dessa rubriker kommer även en kort beskrivning av vad uttrycken innefattar enligt länsstyrelsen.

5.1. Intervjurespondentens kunskap och erfarenhet kring hedersproblematik gentemot romska kvinnor.

Rosita Grönfors startade Sveriges första rom-och resande kvinnojour år 2004. För Grönfors är det inte en självklarhet för romska kvinnor att vända sig till myndigheter vilket gör att det befinner sig i en extra utsatt situation. Målet med verksamheten är att hjälpa och stärka kvinnor i sig själva men även gentemot våld och förtryck, bortgifte och mansdominans utan att behöva överge sin romska identitet. Samtidigt arbetar verksamheten med att sprida kunskap till myndigheter och försöka skapa en samverkan.

5.2. Psykiska våldet

Det *psykiska våldet* kan till exempel handla om kontroll, kränkningar, hot och skuld- och skambeläggning (Länsstyrelsen Östergötland 2019).

Grönfors beskriver sexualitet som skambelagt bland romer, sedermera kan det påverka flickor och kvinnor som är eller har blivit utsatta för övergrepp inte söker hjälp för eventuella trauman. I enlighet med Bourdieu (1994) är kvinnans oskuld sammanflätad med heder, där flickans sexualitet tystas ner för att erhålla oskuld och hedersnormen. Skammen att tala om det sexuella är enligt Grönfors så djupt rotad hos romska kvinnor att när hjälp finns tillgängligt väljer dem att inte berätta vilket kan påverka deras mentala hälsa och bearbetningsprocess. Bourdieus (1995) resonemang bygger gruppens symboliska värde på att erhålla de normer som är uppbyggda vilket i sin tur kan leda till en normaliserad syn på det som för andra kan ses som omoraliskt. Därmed är värdet och hedern inom gruppen större än den enskilda individens moral och känslökaptal.

Enligt Grönfors är kontrollen över flickans oskuld betydelsefull eftersom sexuella aktiviteter innan äktenskap inte är accepterat. Därmed har familjen kontroll över flickan innan äktenskap för att sedan lämna över kontrollen till makens familj vid äktenskap. Kontrollen över flickan legitimeras på grund av hedersnormer eftersom flickans handlingar kan vanhedra den egna familjen eller makens (Bourdieu 1994). Att öppna upp sig om eventuella sexuella handlingar eller övergrepp upplevs därför skambelagt men även skrämmande på grund av konsekvenserna om sökandet efter professionell hjälp uppdragas för familjen. Sedermera beskriver Grönfors hur männen förminskar situationen och beskriver hedersrelaterat våld och förtryck som ”vanliga familjeintriger” som återkopplar till Bourdieus (1999) resonemang om legaliteten gällande den manliga dominansen inom vissa grupper och normaliseringen av ett maktbeteende i form av symboliskt våld gentemot kvinnor.

Grönfors beskriver hur en stor del av romska flickor och kvinnor hon mött lider av psykisk ohälsa och missbruksproblematik i samband med svårigheterna att söka hjälp eller tala öppet om problematiken med anledningen av rädsla för konsekvenserna, diskriminering och indoktrinerad skam-/skuldbeläggning. Utifrån folkmyndighetens fördjupningsstudie (2015 s. 22) av romska flickor och kvinnors hälsa och livssituation visar ett statistiskt resultat att 18 % av romska kvinnor mellan 30 – 65 och 7 % av romska flickor mellan 15 – 29 någon gång sökt professionell hjälp vid hot om våld eller utsatthet av våld.

Grönfors beskriver sedermera hot om vistelser till begravningsplatser där kvinnan tvingas svära inför graven som förnedringstaktik eftersom platsen anses helig. Hot kan även uttryckas utifrån kvinnans yttre kopplat till det kulturella värdet och "kvinnligheten", exempelvis genom hot att klippa kvinnans hår med orsak att synen på kvinnor med kort hår anses vara "okvinnlig" eller en "hora".

Bourdieu (1995) resonemang utgår från symboliska värden där egenskaper eller kulturella värden får effekt när en större grupp erkänner dem som värdefulla. Om en kvinna utför handlingar som kan riskera att sänka det symboliska värdet är det upp till mannen att rädda det.

5.3. Fysiska våldet

Det *fysiska våldet* kan röra sig om olika brottsliga våldsgärningar, alltifrån enstaka slag till mord. Det fysiska våldet är ofta ett uttryck för att förtrycket och kontrollen inte fungerar och våldet används då för att bestraffa den som brutit mot familjens normer och värderingar (Länsstyrelsen Östergötland 2019).

5.3.1. Blodshämnd

Martti Grönfors (1981) beskriver hur blodshämnd mellan olika släkter förekommer även om det är tillsynes ovanligare i dagsläget. Enligt Grönfors är ämnet blodshämnd tabubelagt och kopplas samman med undvikandeplikten. Den romska kulturens rättssystem kopplat till blodshämnd utmärker sig genom hämnd gentemot familj och släkt till individen som utfört en brottslig handling. Det betyder därmed att familjen och-/eller släkten som utsätts för hämnd måste gömma sig. Vedergällningen som släkten till det utsatta offret riktar in sig på är gärningsmannens familj och släkt. Anledningen till att gärningsmannens släkt måste gömma sig grundar sig i undvikandeplikten (ibid).

Undvikandeplikten är en norm som lyder att man måste undvika vedergällningen till varje pris, delvis flytta från platsen man befinner sig på så snabbt som möjligt för att inte möta släkten som vill ta ut hämnd. Att försöka förhandla med den utsattes släkt är enligt Grönfors otänkbart och skamligt (ibid). Utifrån att olika släkter ses som en grupp blir därmed den enskilda individens handling hela släktens handling. Det leder till att hela släkten utpekats som brottslingar och ansvariga för den handling som utförts (Grönfors 1981).

Grönfors beskriver att intriger och bråk inom familjer kan skapa konsekvenser i form av hämndaktioner. Om individen som utför en brottslig handling hamnar i fängelse

så utsätter den utsattes familj hämndaktioner för det släktingar som befinner sig utanför murarna. Utifrån Bourdieus (1995) resonemang sänder det symboliska våldet ut koder som uppfattas av båda könen som är integrerade med gruppen. Funktionen med den dominanta inövningen är ett betvingat samtyckte där individerna accepterar de normer och handlingar som indoktrinerats i dem. Förklaringsvis används dessa för att underlätta den sociala integrationen med varandra men även som det främsta instrumentet för att skapa konsensus för handlingar som innebär symbolisk makt och våld (ibid).

Om ett gift par från olika släkter hamnar på varsin sida under den så kallade blodhämndsaktionen så krävs skilsmässa efter dådet. Med anledning av detta hamnar barnen lätt i mitten om det inte är riktigt små, då brukar de få stanna med modern (Grönfors 1981). Sedermera anser vissa romer att blodshämnden gäller det som har blodsband till förövaren vilket gör att maken eller maken nödvändigtvis inte behöver ta del av aktionen och emellertid även kunna ha er fortsatt relation till motsvarande (Grönfors 1981). Enligt Grönfors är bristen på kunskap gällande hämndaktioner inom myndigheter låg vilket gör att romer har svårt att få det skydd som behövs i dessa utsatta situationer. Sedermera kan hämndaktionen bli värre om individen eller familjen-/slakten väljer att anmäla eller ta hjälp av myndigheter. Bourdieus (1994) resonemang utgår från gruppens skrivna och oskrivna regler som är obligatoriska att följa, om normbrytande handlingar uppdragas kan det ses som förräderi mot gruppens kulturella värden.

5.3.2. Urartat våld

Grönfors beskriver hur det fysiska våldet har nått högre höjder under senare tid, den moral som fanns sedan tidigare har börjat suddats ut allt mer. Grönfors har inget svar på varför brutaliteten har ökat så markant och är själv chockad över hänsynslösheten.

Begreppet hedersbrott är elastiskt och att dess uttryck ändras beroende på samhälle, tid och plats. Om innebörden av heder och våld förändras beroende på klass, etnisk diskriminering och postkoloniala maktrelationer – det vill säga ett kolonialt arv som fortsätter att ligga till grund för maktordningar – är det omöjligt att skilja ut enbart heder (förstått som kultur) som förklaring (Helldén, Wrangel 2010 s.30).

Enligt Grönfors har inte bara det fysiska våldet ökat utan även graden av förnedring i brotten som begås. Kvinnor som sökt till kvinnojouren har berättat om tvång att skada sig själva genom att bränna upp sitt eget hår och filmning under pågående brottsliga utföranden som sedan laddas upp på internet. Grönfors beskriver fortsättningsvis att filma och lägga ut materialet för allmänhetens beskådning är ett nytt fenomen. Det är en förnedring på en helt ny nivå som inte syns förut, orsaken bakom kan tros ligga i en medveten handling för att skada kvinnans rykte ytterligare. Bourdieu (1999) beskriver synen på det manliga som fysiskt starkare och dominerande vilket har påverkat differentieringsrelationen mellan man och kvinna under historiens gång. Den dominans som givits männen beror dock inte på den fysiska styrkan utan på det symboliska våldet. Våldet förklaras som något osynligt och behöver nödvändigtvis inte utövas genom fysiskt våld även om det förekommer. För att kunna åstadkomma denna dominans behöver omgivningen även anamma samma tankestruktur genom att få alla andra tankestrukturer att ses som orimliga. Det kommer sedermera leda till att den manscentrerande föreställningen ses som en självklarhet och därmed legitimeras. När mansdominansen tillåts hänvisa till de konstruerade strukturerna kommer det slutligen bli normaliserat och accepterat av dess omgivning och en del av levnadssättet, om inte:

Förverkligandet av det symboliska våldet sker genom en praktisk kunskapsakt i viljans och medvetandets plan (Bourdieu 1999 s. 56).

5.4. Sociala våldet

Socialt kan det exempelvis innebära att en person blir isolerad och utfrysad från familjens gemenskap och att inte få delta i olika aktiviteter i skolan och på fritiden (Länsstyrelsen Östergötland 2019).

5.4.1. Krismöten

Heder är något som är starkt kopplat till den kollektiva gemenskapen, med andra ord: klanen, familjen eller släkten. I gemenskaper där hederkod existerar är även den allmänna beskådningen av vikt, omgivningens värdering av en individ är viktigare än den enskilda individens egna moraliska egenskaper. Med det menar Bourdieu (1994) att hedern ligger i det yttre och offentliga.

I gemenskaper där heder är av vikt är den äldre generationens uppgift att kontrollera den yngre generationen samt mannens kontroll över kvinnan. Om denna uppgift misslyckas kan kollektivets sociala status sänkas eller förloras, en anledning till

det kan bero på integreringen i den västerländska kulturen. Om den yngre generationen eller kvinnan smälter in för mycket i den västerländska kulturen kan det ses som förräderi gentemot gruppen och dess värderingar (Brandon, Hafez 2008).

Bourdieu (1994) resonerar runt värdet av den aktuella kulturen inom uppfostran. Från den dagen man föds är man en inbunden representant för gruppen, där bland annat utvecklingen av den kvinnliga och manliga dygden värderas högt.

Grönfors beskriver att vissa romer har ett eget rättssystem i forma av krismöten. För romerna är ”krismännen” de som agerar likartat domare, om det har uppstått intriger mellan olika familjer eller släkter väljer motsvarande att ordna ett krismöte och betalar för en rättegång med en samling av 100 till 200 individer. När de två familjerna sitter i rättegången är det viktigt att inneha bevis, efter överläggning bestämmer krismännen straffet till den förlorande partnern. Straffet kan innebära ”marinering” vilket betyder att den dömda parten blir utesluten ur allt socialt sammanhang under en begränsad tid som kan variera beroende av brottets grad. Uteslutningen förbjuder individen att infinna sig på begravningar och bröllop samt andra sociala sammanhang. Om man bryter det uttalade straffet kan man bli böteskyldig med upp till en miljon kronor.

Utifrån Bourdieus (1995) resonemang är hedern och dess symboliska kapital ett ofrånkomligt krav. De symboliska tillgångarna ligger i hederns värdegrund såsom inflytande, anseende och hedersamma relationer, det sammanflätas även i materiella symboliska värden och ekonomi. En familj-/släkt som är rik på heder bedöms nödvändigtvis inte genom materiella rikedomar utan genom den respekten man kan kräva av omgivningen, det sker genom ett klanderfritt levnadssätt efter heders lagar och regelverk. Att gå emot de symboliska värden som hedern grundar sig i tenderar att minska det sociala och ekonomiska kapitalet som en grupporienterad kultur delvis är uppbyggd på (ibid).

Grönfors förklarar sedermera att kvinnor som hamnar i rättegångar mot deras make och dennes familj blir överkörd direkt vilket inte bara leder till marinering men även ett förstört rykte. Bourdieu (1994) beskriver hur kvinnan utifrån sitt dåliga uppförande skadar mannen och dennes familjs anseende, vidare är det mannens skyldighet att stöta bort kvinnan för att inte dra mer skam över sig själv och sin familj. Eftersom kvinnan är underställd mannen har hon inget att säga till om, om mannen i sin tur väljer att stå kvar vid hennes sida kan han anses som en mindre värdig man av sin omgivning.

5.6. Sexuella våldet

Det *sexuella våldet* tar sig bland annat uttryck i att personer tvingas eller förmås att ingå äktenskap mot sin vilja. Homosexuella personer och i vissa fall bisexuella personer kan tvingas in i relationer med personer av motsatt kön vilket innebär att man förvägras rätten till sin sexualitet. Det förekommer även andra typer av sexuella övergrepp (Länsstyrelsen Östergötland 2019).

5.6.1. Äktenskap mot sin vilja

Frågan om äktenskap mot sin vilja kom på kartan i Sverige under 2000 – talet. Det har sedan omdebatterats som en delproblematik inom hedersrelaterat våld och förtryck. År 2006 uppkom en lagstiftning med förhoppningen att förändra hederstänknet genom förbud av tvångsgiftermål (Helldén, Wrangel 2010). Även barnäktenskap är olagligt i Sverige vilket gör att individer under 18 år inte kan gifta sig lagligt. Det som kan komma att skapa problem är att den svenska lagstiftningen inte går överens med kollektivets egna rättssystem med syn på giftermål eller skilsmässa. Om romska kvinnor skiljer sig enligt den svenska lagstiftningen betyder det nödvändigtvis inte att skilsmässan gått igenom enligt familjen-/släkten (Brandon, Hafez 2008).

Katarina Taikons berättelse i boken *”Katarina Taikon – ett liv”* beskriver hur hon som 11 – åring lovades bort till en okänd man utan hennes kännedom. Dagen innan bröllopet fick den 14-åriga Katarina kännedom om bröllopsplanerna. Bröllopet utfördes på romskt vis eftersom barnäktenskap är olagligt i Sverige. Katarina valde att rymma till ett romskt läger men blev tillbakahämtad då hennes makes släktingar var boende på lägret. Efter rymningsförsöket försökte Katarina ta kontakt med barnavårdsnämnden men nekades på grund av att hon var rom. I stället rymde Katarina ännu en gång och fick bo på ett flickhem som tog hand om unga kvinnor som inte kunde vistas hemma (Dömstedt, 2020 s. 19).

Enligt Grönfors är det vanligt att man gifter bort unga flickor, det sker oftast genom en gemensam överenskommelse mellan de iblandande familjerna där flickan nödvändigtvis inte närvarar. Den motsvarande familjen betalar sedan en summa pengar till flickans familj efter överenskommelse. Utifrån Bourdieus (1995) resonemang kan giftermål användas som ett verktyg för att bevara eller öka det symboliska kapitalet som gruppen är bunden till. Om den motsvarande gruppen eller släktskapet innehar ett högre

symboliskt kapital kan även det egna värdet öka genom giftermål. Grönfors beskriver sedermera att alla romska flickor måste vara oskuld innan äktenskapet, ”det är a och o”. Om flickan tros blivit av med sin oskuld innan giftermål blir hennes familj skyldig att böta höga summor pengar. Eftersom äktenskapet sker mot flickans vilja går det inte heller att utesluta eventuella sexuella övergrepp – eller övergrepp mot barn. Fortsättningsvis beskriver Grönfors att flickan efter giftermålet blir den motsvarande familjens egendom, hennes familj och flickan själv har inte längre något att säga till om. Hennes uppgift är sedermera att ta hand om mannen och dennes familj utan motsättningar som kan innebära konsekvenser.

”För att våld i hederns namn ska bli begripligt måste det – med en feministisk förståelse där kultur, kön och våld kopplas samman – förstås i sitt sammanhang; i ljuset av kulturella föreställningar om hur mäns heder kopplas till kvinnors sexuella beteende. Mäns kontroll och makt- och våldsutövning upprätthålls, legitimeras och (bort)förklaras med hänvisning till familjens heder.

Hedersrelaterat våld är med denna förståelse en ”normalitet” i betydelsen att det är möjligt för män att hänvisa till inarbetade och normativa föreställningar om exempelvis rykten, oskuld och heder för att få förståelse för kontroll- och våldsutövning riktad mot kvinnor i deras närhet” (Helldén, Wrangel 2010 s.28).

Om flickan sedermera skulle vara otrogen mot sin man har makens familj rätt att kräva pengar, det gäller även om flickan vill ta ut en skilsmässa.

Enligt Helldén och Wrangel (2010) är vissa grupper beroende av den ekonomiska faktorn, det kan leda till att flickor blir en handlingsvara vilket möjliggör mäns våld gentemot kvinnor. Ett system som använder flickor som en ekonomisk drivkraft där familjen kan gifta bort sin dotter för att bli av med en skuld har möjlighet att leva kvar där långvarig bristande ekonomi existerar. Enligt Bourdieu (1999) är den maktfördelningen mellan det kvinnliga och manliga könet den mest motståndskraftiga strukturen. Sedermera krävs det inte enbart att kvinnan ska försöka återskapa egen dominans över sitt eget liv eftersom det är en samhällsmässig eller grupporienterad struktur som inte går att bryta sig loss från. För att skapa förändring på riktigt behöver strukturerna slås i spillror där det eviga kvinnliga bryts upp vilket kräver medvetna handlingar eftersom både den dominanta och den dominerande kan vara är blind för realiteten. Därmed beskriver Bourdieu (1999) att det kräver en utbildning och

uppfostringsprocess om vad kvinnligt och manligt egentligen betyder och bryta ner den konstruerade verkligheten med manlig dominans som efterlevs.

5.7. Ekonomiska våldet

Det *ekonomiska våldet* kan röra sig om att flickor och kvinnor inte får tillgång till utbildning, hamnar utanför arbetsmarknaden, får rätten till utbildning men förvägras rätten att arbeta eller inte får tillgång till sin egen ekonomi eller förvärvade inkomst. Ekonomisk självständighet för flickor och unga kvinnor kan bli ett hot mot efterlevnaden av familjens normer och värderingar (Länsstyrelsen Östergötland 2019).

5.7.1. Dubbel utsatthet bland romska kvinnor

Grönfors beskriver hur romska kvinnor har dubbelt så hög risk att bli missgynnade i samhället, delvis på grund av sitt kön och tillhörande en minoritet men även ekonomist med brist på utbildning och arbetslivserfarenhet. Även om stordelen av romska kvinnor enligt Grönfors har en dålig eller ingen utbildning finns det romska familjer som anser att utbildning och arbete är en självklarhet. Försättningsvis är det största ansvarsområdet för kvinnan familjen och hemmet medan mannen står för det ekonomiska, följden av det gör att kvinnan tas ifrån sin självständighet och möjligheten att inneha ett eget ekonomiskt kapital. Grönfors beskriver att män inte ser utbildning som en viktig egenskap hos kvinnan då andra egenskaper står högre i kurs som ”passar det kvinnliga könet bättre”. I Bourdieus (1994) resonemang vilar den manliga dominansen på arbetsindelning efter kön, där en strikt fördelning kopplat till det kvinnliga och manliga egenskaperna reserverar hemmet för kvinnorna och marknaden för männen.

Grönfors beskriver sedermera att en gift kvinna är mannens egendom vilket sätter kvinnans mål och drömmar som sekundära om ens existerande, i vissa fall är rollerna så indoktrinerade att tanken på ett alternativt levnadssätt inte finns. Utifrån samtalsgrupper som Grönfors har inom kvinnojouren för rom-och resande kvinnor försöker man uppmuntra drömmar och självständighet, det kan enligt Grönfors handla om allt mellan körkort och utbildning som inte är en självklarhet för de romska kvinnorna, ”allt handlar om känslan till frihet”. Grönfors beskriver även hur romska kvinnor inte är medveten om vilka rättigheter och förutsättningar det har och trots medvetenhet finns även en rädsla för att gå emot familjen och rädslan för diskriminering från majoritetssamhället.

Enligt Bourdieu (1995) behövs en omtolkning av det traditionella könsindelade arbetsuppgifterna eftersom de utgör ännu ett symboliskt och ekonomiskt våld gentemot kvinnor. Den mansdominans som stiger över kvinnans rättigheter fortsätter att produceras så länge man ger männen det kapital som behöves för att fortskrida den traditionella maktindelningen som missgynnar kvinnan.

6. DISKUSSION

I arbetsprocessens start fanns medvetenheten om bristen på vetenskaplig forskning om det hedersrelaterade våldet och förtryckets uttryck gentemot romska kvinnor. Det vetenskapliga materialet som samlades riktades därför in på den generella forskningen om det hedersrelaterade våldet och förtryckets uttryck. Sedermera användes det insamlade materialet som underlag för det empiriska materialet att finna likheter och olikheter. Metoden med semistrukturerade intervjuer ansågs nödvändig för att samla in så mycket information som möjligt på ett bristfälligt kunskapsfält. Att utgå från den enda kvinnojour som finns för rom- och resande kvinnor gav möjligheten att samla empiri från en för mig tillförlitlig källa som från nära håll arbetat och upplevt de utsatta romska kvinnornas situation. På grund av den bristande kunskapen och erfarenheter kring hedersrelaterat våld och förtryck kopplat till romska kvinnor var det svårt att finna intervjurespondenter som ansågs enligt mig eller dem själva ha tillräckligt med kunskap och erfarenhet för att ställa upp på en intervju. Det positiva utifrån det enligt mig är att empirin anses tillförlitlig utifrån det krav som ställts på intervjurespondenterna.

Den teoretiska delen utgår från ett perspektiv som uppkom efter samlingen av tidigare forskning, där Bourdieus syn på manlig dominans och heder passade in i den tidigare forskningens uppfattning om grunden till hedersrelaterat våld och förtryck, där manlig dominans och normer som uppfattas legitima utifrån ett manligt och hedersperspektiv.

Diskussionen kommer att presenteras utifrån de fem punkter som resultatet utgår ifrån.

6.1. Psykiska våldet

Resultatet visar att den generella forskningen kopplat till hedersrelaterat våld och förtryck samt länsstyrelsens beskrivning stämmer överens med uttrycken som romska kvinnor kan uppleva utifrån empirin. Empirin visar på att kontrollen över den romska

kvinnans oskuld innan äktenskap samt skulden och skammen som efterföljer med tabun om sexualitet. Kontrollen och integriteten visade sig vid hjälpsökande utifrån att män förminskat situationen medan kvinnorna har svårt att tala om problematiken. Hot om kränkningar och våld verkar i samband med kvinnans utseende kopplat till det kulturella och symboliska värdet och kulturella tabubelagda aktioner. Bourdieus resonemang kring normalisering av manlig dominans och kvinnans underlåtelse blir legitim på grund av de sociala strukturer som binder ihop familjen och använder sig av de symboliska värdena för att hålla ihop gruppen men även som en form av hot vid tillfällen hedern kan skadas.

6.2. Fysiska våldet

Resultatet visar att den generella forskningen kopplat till hedersrelaterat våld och förtryck samt länsstyrelsens beskrivning delvis stämmer överens med uttrycken som romska kvinnor kan uppleva utifrån empirin. Blodshämnd beskrivs som en hämndaktion vid utförd brottslighet som nödvändigtvis inte behöver inkludera enbart våld mot romska kvinnor utan hela familjer och-/eller släktskap. Empirin beskriver ett urartat våld gentemot kvinnor som inte uppmärksammas innan, delvis genom det fysiska våldets brutalitet och inspelning av aktionen. Det fysiska våldet beskrivs enligt länsstyrelsen som en aktion där det psykiska våldet inte räcker för att kontrollera kvinnan. Utifrån empirin kan våld som leder till död eller mord kopplas samman till blodshämndaktioner. Bourdieu utgår från den manliga dominansen och synen på mannen som fysiskt starkare med ett större symboliskt våldskapital som nödvändigtvis inte behöver utövas fysiskt – även om det förekommer enligt materialet. Sedermera beskrivs anledningen till det utifrån ett historiskt perspektiv där indoktrinerade normer bildat uppfattningen om mannen och kvinnans olika värde och egenskaper.

6.3. Sociala våldet

Resultatet visar att den generella forskningen kopplat till hedersrelaterat våld och förtryck samt länsstyrelsen beskrivning delvis stämmer överens med uttrycken romska kvinnor kan uppleva utifrån empirin. Empirin beskriver så kallade krismöten vid intriger, krismännen agerar som domare gör i majoritetssamhället. Både män och kvinnor kan kallas till ett krismöte, däremot beskrivs det att kvinnor blir hårdare ansatta än män på grund av deras sociala ställning. Straffet genererar uteslutning från det

sociala sammanhanget man tillhör, samt kulturella och traditionella sammanhang som är en viktig del av den kulturen. Bourdieu utgår från vikten av det sociala sammanhanget och det symboliska tillgångarna och kapitalet som ligger i hedern och gruppstillhörigheten vilket minskar vid vanheder eller normbrytning och separerar individen från gruppen som ska inge tillhörighet och trygghet.

6.4. Sexuella våldet

Resultatet visar på att den generella forskningen kopplat till hedersrelaterat våld och förtryck samt länsstyrelsens beskrivning stämmer överens med uttrycken romska kvinnor kan uppleva utifrån empirin. Empirin beskriver äktenskap mot sin vilja tämligen vanligt bland romer där flickans rätt till samtycke inte är av vikt. Utifrån äktenskapsöverenskommelse sker även ekonomisk ersättning för flickan och blir efter giftermålet mannen och dennes familjs egendom. Det generella forskningsmaterialet och länsstyrelsens beskrivning av sexuellt våld kan även innebära sexuella övergrepp vilket inte kan besvaras eller uteslutas utifrån empirin. Utifrån Bourdieu kan giftermål användas som ett verktyg för att bevara eller öka det symboliska kapitalet och den ekonomiska faktorn som kan göra flickor till en handlingsvara till familjen ekonomiska fördel vilket inte går att besvara eller utesluta utifrån empirin. Beskrivningen av det psykiska våldet kan även synas vid äganderätten och kontrollen familjen samt den ingifta familjen visar sig ha över flickan utifrån empirin.

6.5. Ekonomiska våldet

Resultatet visar på att den generella forskningen kopplat till hedersrelaterat våld och förtryck samt länsstyrelsens beskrivning stämmer överens med uttrycken som romska kvinnor kan uppleva utifrån empirin. En dubbel utsatthet beskrivs enligt empirin utifrån könet och tillhörande en minoritetsgrupp. Flickan kan i ung ålder ingå äktenskap mot sin vilja vilket påverkar hälsa och självständighet. Könrollerna som är inbundna i gruppen visar på kvinnans plats i hemmet och egenskaper som inte passar utbildning och arbete. Utifrån länsstyrelsens beskrivning om ekonomiskt våld kan ett samband synas mellan de beskrivna uttrycken och den romska kvinnans ekonomiska utsatta situation utifrån empirin. Bourdieus resonemang utgår från den manliga dominansen och hederskänsla där inbundna könroller och maktskillnad visar på ett normaliseringssätt som gör

kvinnan omedveten om de rättigheter och möjligheter som finns tillgängliga för att vara självständig.

7. SLUTSATSER

Patriarkala strukturer existerar inom alla kulturer även om uttrycksformen kan variera. I Sverige finns det kvinnor som lever under starka patriarkala förhållanden som hindrar flickor och kvinnor från frigörelse. Inom dessa levnadsförhållanden kan även hedersrelaterat våld och förtryck förekomma som främst riktar sig mot det kvinnliga könet delvis på grund av hederssynen och maktskillnaden mellan könen.

Hedersproblematiken är tämligen ny för det svenska samhället och hedersrelaterat våld och förtryck gentemot romska kvinnor är tämligen nytt för mig och genomförandet av intervjuerna för arbetet gav en genomgående skavande känsla på grund av min och intervjurespondentens uttalande om samhällets brist på kunskap. Intervjuerna är inte många vilket det fanns en förklaring till, om arbetet hade varit större och tidsplanen längre hade underlaget till uppsatsen förhoppningsvis blivit större och slutsatserna rättvisande. Trots att informationen är knapp ser jag det som en början och mitt sätt att sprida kunskap och intresse att fördjupa sig i frågan.

Romer har befunnit och levt i Sverige under århundraden vilket lett till erkännandet som en svensk minoritet. Innan och efter detta har romer levt under diskriminering där kvinnan sedermera befinner sig i en extra utsatt situation som kvinna och rom. År 2004 startade Rosita Grönfors den första rom-och resande kvinnojouren i Sverige som fortfarande är den enda av sitt slag. Verksamheten är insatt i romska kvinnors livssituation och livsvillkor och hjälper dem att bli självständiga utan att förlora sin romska identitet. Grönfors beskriver att romska kvinnor som lever med hedersrelaterat våld och förtryck finner det svårt att få och ta hjälp av omgivningen. Personligen utifrån den information jag fått ta del av känner jag en besvikelse över mig själv på grund av min kunskapsbrist samt samhällets kunskapsbrist som leder till att utsatta kvinnor får leva ett liv de själv inte valt och kanske inte har möjligheterna att ta sig ur på grund av samhällets okunskap. Framtiden leder förhoppningsvis till att detta ämne uppmärksammas och blir en samhälls-och forskningsfråga som kan göra skillnad.

8. AVSLUTNING OCH FRAMTIDA FORSKNING

Det första steget för att förhindra hedersrelaterat våld och förtryck gentemot romska kvinnor är att bryta tystnaden. Utifrån Bourdieus resonemang så krävs det medvetna insatser och handlingar inom högre instanser eftersom en förblindad realitet kan infinna sig inom minoriteten. Jämställda minoriteter i Sverige beskriver hur romska kvinnor har liten kunskap gällande deras rättigheter och möjligheter i samhället.

Maktförhållanden och dess strukturer behöver synliggöras med hjälp av verksamma organisationer och individer som har kunskap och erfarenhet kring romska kvinnors livssituation i Sverige. Under arbetsprocessen har det framkommit hur lite forskning det finns om romska kvinnors livssituation och deras dubbla utsatthet i det svenska samhället. Genom att samverka med rom-och resande kvinnojourer som aktivt arbetar med att försöka dela med sig av kunskap och erfarenhet om romska kvinnors livssituation inom högre instanser i Sverige kan forskning och hjälpmedel införas.

Slutligen vill jag tillägga att minoritetsgrupper i samhället inte får glömmas bort i den generella forskning som inriktar sig på heder och hedersrelaterat våld och förtryck vilket tillsynes märks utifrån det forskningsmaterial som samlats in.

9. KÄLLFÖRTECKNING

Bourdieu, Pierre (1999). *Den manliga dominansen*. Göteborg: Daidalos AB.

Bourdieu, Pierre (1994). *Praktiskt förnuft – bidrag till en handlingsteori*. Göteborg: Daidalos AB.

Bourbieu, Pierre (1994). *Kultur sociologiska texter*. Stockholm: Brutus Östling Bokförlag.

Brandon James, Hafez Salam (2008). *Crimes of the community*. Trowbridge, Wiltshire: The Cromwell Press

Dömstedt, Tomas (2020). *Katarina Taikon – ett liv*. Stockholm: Vilja förlag

Grutzky Eduardo, Åberg Lars (2013). *Heder och samvete – en bok om hederskultur i Sverige*. Stockholm: Fri tanke

Grönfors, Marri (1981). *Suomen mustalaiskansa*. Porvoo Hki Juva: WSOY.

Göndör, Eli (2019). *Religionskollision: minoritet, majoritet och toleransens gränser*. Stockholm: Timbro

Kvale, S. (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

May, T. (2001) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.

Wikan, Unni (2010). *En fråga om heder*. Stockholm: Ordfront

Åkerfeldt, Bennie (2018). *Romsk historia och kulturarv i Sverige*. Fritsla: Förlagstryckeriet vitterleken.

Eriksson Leni, Westerbergh Hedwig, Yurstone Jenny (2015). *Hedersrelaterat våld och förtryck – forskning och utvärdering inom kriminalvården*. (Hämtad 2020-03-26).
<https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/forskningsrapporter/hedersrelaterat-vald-och-fortryck.pdf>

Helldén Ulrika, Wrangel Claes (2010). Nationellt centrum för kvinnofrid: *Hedersrelaterat våld och förtryck – en kunskap och forskningsöversikt*. (Hämtad: 2020-03-03).
<http://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/493/nck-rapport-hedersrelaterat-vald-och-fortryck-2010-1.pdf>

Länsstyrelsen Östergötland (2019). *Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck*. (Hämtad 2020-03-10)
<http://www.hedersfortryck.se/hedersfortryck/vad-ar-hedersrelaterat-vald-och-fortryck/det-hedersrelaterade-valdets-och-fortryckets-uttryck/>

Montesino, Norma (2010). *Romer i svensk myndighetspolitik – ett historiskt perspektiv*. Hämtad: 2020-03-04).
https://www.skolverket.se/download/18.4fc05a3f164131a741810ee/1535374255301/romer_i_sv_myndighetspolitik_rapport.pdf

Ohlsson Al Fakir, Ida & Montesino, Norma (2015). *Romer i Sverige: ett socialhistoriskt perspektiv*. Socialmedicinsk Tidsskrift, 92 (3), 305 – 314. (Hämtad: 2020-03-02).
<https://socialmedicinsktidsskrift.se/index.php/smt/article/view/1320/1122>

Folkhälsomyndigheten (2015). *Folkhälsomyndighetens återrapportering av regeringsuppdrag angående fördjupad studie om romska flickors och kvinnors livssituation och hälsa*. (Hämtad: 2020-05-19).
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/c2e304c0bdd74e5898b6ac78d1fc9a37/ru-romska-flickors-kvinnors-halsa.pdf>

Hazell, Bo (2002). Nationalencyklopedin, *tattare*. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/tattare> (hämtad 2020-03-10)

Cederberg Irka, Boye – Moller Monica, Ronström, Owe (2010). Nationalencyklopedin, *romer*. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/romer> (hämtad 2020-05-28)

Cederberg Irka, Boye – Moller Monica, Ronström, Owe (2010). Nationalencyklopedin, *zigenare*. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/zigenare> (hämtad 2020-03-10)

Palosuo, Laura (2018). Uppsala universitet Centrum för multietnisk forskning: *En inventering av forskningen om romer i Sverige*. (Hämtad: 2020-03-03).

http://www.arkiv.minoritet.se/romadelegationen/www.romadelegationen.se/dynamaster/file_archive/090208/97eaa0f908cc38ed96a63f922044979a/forskningsoversikt.pdf

Regeringskansliet, Proposition 1998/99:143 (uppdaterad 2015). *Nationella minoriteter i Sverige*. (Hämtad: 2020-05-18).

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/1999/06/prop.-199899143/>

Schlytter, Astrid, Linell, Hanna (2008). *Hedersrelaterade traditioner i en svensk kontext – en studie av omhändertagna flickor*. (Hämtad: 2020-03-26)

https://www.fou-nordvast.se/wp-content/uploads/2017/12/forskningsrapport_2008_nr_2_hedersrelaterade-traditioner.pdf

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. (Hämtad: 2020-03-05).

https://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf

Westin Niklas, Wallengren Simon, Dimiter-Taikon Kati, Westin Charles (2014). *Antiziganism i statlig tjänst Socialstyrelsens behandling av romer och resande under 1900-talet*. (Hämtad: 2020-03-04).

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2014-6-2.pdf>

Bilagor

Bilaga 1.

Hej.

Mitt namn är Karin Andersson och studerar sista terminen på människa, kultur, religionsprogrammet i Gävle. Jag arbetar med Jag arbetar just nu med min C – uppsats med inriktning på hedersrelaterat våld och förtryck gentemot romska kvinnor. Utifrån mitt arbete har jag förhoppningen att få utföra kvalitativa intervjuer med personer som har kunskap och erfarenhet av ämnet. Om du är intresserad och eller vill ha mer information så får du gärna svara på det är mailet eller ringa telefonnummer: ....
(Fortsatt telefonkontakt efter mailet).

Bilaga 2.

Intervju 1 över telefon.

Vidare information om arbetets upplägg och hennes rättigheter under arbetets gång.

- Vem är Rosita Grönfors?
- Vad har du för utbildning?
- Vad arbetar du med?
- Vad är dina erfarenheter kring hedersrelaterat våld och förtryck gentemot romska kvinnor?
- Vad har du för kunskap kring hedersrelaterat våld och förtryck gentemot romska kvinnor?

Bilaga 3.

Intervju 2 över telefon.

- Vad är motiven och uttrycker gällande det psykiska våldet gentemot romska kvinnor utifrån din erfarenhet och kunskap?
- Vad är motiven och uttrycker gällande det fysiska våldet gentemot romska kvinnor utifrån din erfarenhet och kunskap?

- Vad är motiven och uttrycker gällande det sociala våldet gentemot romska kvinnor utifrån din erfarenhet och kunskap?
- Vad är motiven och uttrycker gällande det sexuella våldet gentemot romska kvinnor utifrån din erfarenhet och kunskap?
- Vad är motiven och uttrycker gällande det ekonomiska våldet gentemot romska kvinnor utifrån din erfarenhet och kunskap?